

**Bones pràctiques  
d'avaluació en  
Educació per la pau  
en contextos de  
conflicte armat**

# En el mar de Jenin

Anàlisi de l'impacte de projectes  
d'educació per la pau  
a Israel i Palestina

Carles Vidal Novellas

Novembre de 2008

[www.escolapau.org](http://www.escolapau.org)



Aquest informe ha estat elaborat en el marc del projecte "Bones pràctiques d'Educació per la pau en contextos de tensió, conflicte armat o rehabilitació postbèl·lica", que pretén analitzar l'impacte de diferents projectes d'educació per la pau, i recollir les seves millors pràctiques d'avaluació.

El projecte ha estudiat 6 projectes en tres contextos de conflicte armat, un procés que ha portat a la realització de quatre informes: tres articles referents als tres contextos observats:

- "La caravana de la pau. Anàlisi de l'impacte de les activitats d'educació per a la pau de l'ONUCl", (Costa d'Ivori);
- "L'educació per a la pau a Colòmbia. Anàlisi de dues experiències";
- "En el mar de Jenin. Anàlisi de l'impacte de projectes d'educació per a la pau a Israel i Palestina".

I un informe final on es detalla el model d'anàlisi i es recullen les lliçons apreses:

- "Bones pràctiques d'Educació per la pau en contextos de conflicte armat. L'avaluació, una assignatura pendent".

Podeu trobar tots els informes, resultat d'aquest procés de recerca, a la pàgina web: <http://www.escolapau.org/programas/educacion.htm>.

## En el mar de Jenin Anàlisi de l'impacte de projectes d'educació per a la pau a Israel i Palestina

### 1. Justificació

El caràcter perllongat del conflicte entre Israel i Palestina i la complexitat del mateix ha implicat que, paral·lelament a les situacions de violència directa, cultural i estructural, hagin sorgit una gran diversitat de propostes educatives i comunitàries que intenten obrir una porta a l'esperança i transformar el conflicte de forma no violenta. L'origen i els nivells educatius on s'inscriuen aquestes experiències són múltiples així com l'impacte que han aconseguit entre els seus participants i les comunitats a les quals pertanyen. No obstant això, les dinàmiques de poder entre els actors implicats i la pressió del context sociopolític dificulten enormement la possibilitat d'avaluar l'impacte real d'aquestes iniciatives.

És en aquest sentit que l'informe que presentem a continuació respon al doble objectiu de:

- Extreure lliçons sobre l'impacte dels projectes d'educació per a la pau en territori d'Israel i Palestina a partir de tres de les experiències educatives analitzades.
- Visualitzar les dificultats per a avaluar l'impacte real d'aquests projectes i aportar alguns mecanismes d'avaluació existents que permetin maximitzar els seus efectes

### 2. Context general del conflicte palestí-israelià<sup>1</sup>

El conflicte palestí-israelià s'inicia en 1947 quan la resolució 181 del Consell de Seguretat de l'ONU divideix el territori de Palestina sota mandat britànic en dos Estats i poc després es proclama l'Estat d'Israel (1948), sense poder-se materialitzar des de llavors un Estat palestí. En 1948 Israel annexiona Jerusalem oest, i Egipte i Jordània ocupen Gaza i Cisjordània, respectivament. En 1967, Israel envaeix Jerusalem Est, Cisjordània i Gaza després de vèncer en 'la Guerra dels Sis Dies' contra els països àrabs. No serà fins als acords d'Oslo, signats en 1993, que l'autonomia dels territoris palestins serà formalment reconeguda, encara que la seva implementació es veurà impedita per l'ocupació militar i pel control del territori imposat per Israel fet que va ocasionar l'esclat de la Segona Intifada.

D'altra banda, l'oposició entre els diferents sectors palestins en les últimes dècades ha estat protagonitzat principalment per grups nacionalistes laics d'una banda i grups confessionals per altra. L'enfrontament respon a la voluntat de controlar el poder dintre dels territoris palestins i s'ha traduït, al seu torn, en diferents aproximacions cap a les relacions amb Israel.

---

<sup>1</sup> VVAA. Alerta 2008! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau. Barcelona: Icària-Escola de Cultura de Pau, 2008.

Per altra banda, el bloqueig d'Israel sobri Gaza es va intensificar al llarg de l'any 2007 i Nacions Unides va alertar de la deterioració alarmant de la situació i de les greus conseqüències humanitàries que estava ocasionant.

### 3. Tres claus per a entendre el que passa avui a Israel i Palestina

A continuació presentem tres exemples de la situació de violència estructural que viu la població palestina i que determinen definitivament el context en el qual es porten a terme projectes d'educació per a la pau: el denominat mur del apartheid, la població àrab d'Israel i el sistema educatiu sota l'ocupació:

#### a. El mur del apartheid

Possiblement, l'expressió més evident i visible de la naturalesa de l'apartheid d'Israel sigui a dia d'avui la construcció de l'anomenat "*mur de separació*" que respon al desig per part d'Israel d'imposar unilateralment límits polítics entre Israel i un possible Estat palestí, sota el pretext d'incrementar la seguretat en el seu territori. Però, què és el Mur? Aquests són alguns dels fets i xifres que facilita l'organització "*Stop the wall*":<sup>2</sup>

*"A Cisjordània el traçat final del Mur serà aproximadament de 730 Km. de longitud: en les àrees residencials la seva altura d'entre 9 i 12 metres de formigó; en les àrees rurals és un laberint de tanques, filferro d'arç i càmeres que tindrà una amplitud de més de 100 metres, engolint enormes franges de terrenys agrícoles palestins. Uns 400 quilòmetres del Mur estaven acabats al gener de 2007 (...) El Mur aquí no va ser construït sobre la Línia Verda de 1949 sinó en territori de Gaza. Això suposa que aquest territori és el major gueto a cel obert del món i li roba el 17% de les seves terres per a una "zona costura". El projecte sencer donarà com resultat la creació de quatre "bantustans" hermèticament tancats (nord, central, i sud de Cisjordània i la franja de Gaza), la neteja ètnica de Jerusalem i una sèrie d'enclavaments insostenibles condemnats a ser despoblats."*

El 9 de juliol de 2004, la Cort Internacional de Justícia va fallar que "*el mur de Separació*", les polítiques d'assentaments israelians i l'ocupació violaven la legislació internacional. Va recordar a la comunitat internacional que està obligada a forçar la implementació de la legislació vigent i, per tant, a no donar suport a la situació existent. Malgrat això, alguns governs, com l'alemany i el nord-americà, han garantit fons per a projectes que impliquen la confiscació de terres palestines.

#### b. La població àrab d'Israel

El 20% de ciutadans àrabs d'Israel són marginats sistemàticament al marge del que la llei declara. L'informe anual que realitza l'Associació Àrab per als Drets Humans, aporta algunes xifres reveladores sobre la violació de drets humans de la minoria àrab d'Israel. Un dels seus membres és Jowan Safadi:

*"Podem dir que són tractats com una minoria religiosa que no nacional i per tant marginats en la seva pròpia terra. Que no poden posar-se en contacte amb aquells familiars*

---

<sup>2</sup> La Campanya contra el mur de l'apartheid que coordina "Stop the wall" té com objectius: detenir la construcció del Muro; derrocar les seccions ja construïdes; retornar totes les terres confiscades i compensar a la població palestina per totes les pèrdues ocasionades. En línia, consulta octubre del 2008) < <http://www.stophthewall.org>>

*que viuen en els territoris ocupats. Que el pressupost educatiu per als nens i nenes àrabs d'Israel representa una cinquena part del dedicat als nens i nenes hebreus. Que hi ha llocs de treball que no poden ocupar, carreres universitàries que no poden cursar o que els estudis àrabs en l'educació superior només poden cursar-se en hebreu.*"<sup>3</sup>

Dintre del territori israelià, el sistema educatiu està basat en la política de completar la judeització de l'estat. En algunes àrees, això significa rebutjar el reconeixement de l'existència de palestins.

*"L'exemple més notable de la denegació de ciutadania a palestins està en el Naqbab (Negev) on les autoritats senzillament rebutgen reconèixer l'existència de molts pobles beduïns palestins. AL no ser part de cap autoritat municipal, és impossible obtenir permisos de construcció per a noves escola i infraestructures"*

Una de les violacions sistemàtiques d'aquests drets en els últims anys és el qual fa referència a les demolicions de cases. Una problemàtica que afecta als palestins de tots els territoris ocupats, però la situació és particularment greu en la zona de Jerusalem Est. El resultat de la política d'Israel de denegar els permisos de construcció a molts dels 250.000 palestins de Jerusalem Est ha estat la classificació de 20.000 cases de la ciutat com il·legals des que va començar l'ocupació en 1967. Només l'any 2007 l'ajuntament de Jerusalem va emetre més de mil ordres de demolició d'habitatges "il·legals". Es creu que tres de cada quatre cases palestines en la ciutat estan construïdes sense permís.

*"La construcció il·legal és simplement un pretext per a destruir les cases i les vides de les famílies palestines", afirma Meir Margalit, codirector del Comitè Israelità contra la Demolició de Cases (ICAH), per les seves sigles en anglès).*<sup>4</sup>

*"Les demolicions formen part d'una política de detenir l'expansió natural de les comunitats palestines dintre i al voltant de Jerusalem alliberant la màxima quantitat de terra per a l'ús dels colons israelians. Les demolicions augmenten la pressió sobre els palestins perquè es mudin a Cisjordània, de manera que al fer-lo perden els seus drets de residència en la ciutat".*

### c. L'educació sota l'ocupació

Si aquest informe pretén avaluar l'impacte dels projectes d'educació per a la pau, no podem passar per alt l'especificitat de l'educació en els territoris ocupats. Les escoles de Cisjordània han estat tancades en guetos, entre de murs i punts de control militar ("checkpoints"), fent l'accés a l'educació summament difícil: les dificultats per a accedir als centres educatius, la retenció del professorat, o la violència i l'assetjament sexual, en els punts de control militar, contra els estudiants són estratègies freqüents de violència política. Poden servir com exemple els testimoniatges d'alguns estudiants que assisteixen a la Universitat Agrícola AL-Kadhouri.

*"En el districte de Tulkarem, hi ha un poble palestí a l'altre costat del Mur anomenat Jubara. Jubara té una població de 309 habitants que inclou a 93 estudiants. Els estudiants estan aïllats en el poble. Quan volen anar a escola o a la universitat, han de passar per les*

<sup>3</sup> En línia, consultat a l'octubre del 2008: [www.arabhra.org](http://www.arabhra.org).

<sup>4</sup> El Comitè Contra la Demolició d'Habitatges (ICAH) és una ONG no violenta israeliana dedicada principalment a la lluita contra l'ocupació dels territoris palestins i que centra la seva activitat en la protecció dels habitatges àrabs amenaçades amb ser demolides, sota pretextos administratius. [www.icahd.org](http://www.icahd.org).

*portes del Mur; no hi ha cap escola en el poble, la majoria estudia en els dos pobles propers: el de Kafr Sud i el de Ar Ras."*

I algunes dades més:

*"La mobilitat per als estudiants és summament difícil. Han d'esperar durant hores davant les portes del apartheid. Les portes del Mur del Apartheid controlen les seves vides diàries; el mur afecta el poble sencer, no només als estudiants. De vegades els soldats tanquen les portes durant un o dos dies. Les escoles en Palestina tenen un període al matí que permeten als alumnes entrar a l'escola, per exemple entre 7.00 i 8.30 del matí. Però l'exèrcit només obre el reixat després que el temps d'entrada a l'escola hagi acabat, pel que no és possible als estudiants arribar a temps a l'escola"*<sup>5</sup>

#### 4. Metodologia d'anàlisi

Els projectes d'educació per a la pau poden respondre a diferents models. Per aquesta raó era important definir quines condicions havien de reunir els projectes analitzats. A nivell general que el projecte transmeti una concepció de pau positiva (Galtung, 1974); que consideri el conflicte microsòcial com una oportunitat de transformació; que reflexioni sobre les causes del conflicte armat i que respongui a les estratègies de la noviolència. De la mateixa manera, s'entén que els criteris d'avaluació sobre l'impacte dels projectes d'educació per a la pau han de perseguir tres objectius fonamentals:

- La informació sobre els principals temes dels quals depèn la construcció de pau: domini dels conceptes de pau, violència, conflicte, cultura de pau, noviolència, etc. Així com la consciència dels principals obstacles a la pau : l'existència i proliferació d'armes i d'actors armats, els discursos de l'odi, o les situacions de violència estructural.
- La formació de persones en la resolució no violenta dels conflictes de forma no violenta o en el desenvolupament d'una convivència intercultural de manera que puguin desenvolupar habilitats com la responsabilitat, l'esperit crític o la implicació personal i col·lectiva en la transformació de la societat.
- La transformació de l'entorn partint de la intervenció activa en la pròpia comunitat per a, a posteriori, ampliar els nivells d'incidència geogràfica.

Hem triat una sèrie de trenta indicadors d'acord amb aquesta concepció de l'educació per a la pau. I per a avaluar l'impacte dels projectes d'acord amb el nivell de compliment d'aquests indicadors s'han utilitzat dos mètodes:

- Les entrevistes als responsables del projecte i als seus educadors durant dues setmanes del mes de juliol del 2008,
- L'estudi de documents interns.

---

<sup>5</sup> Stop the Wall (2007) . La educación bajo la ocupación. En línea, consultada al desembre del 2008.  
<http://www.stopthewall.org/downloads/pdf/UnderOccupationES.pdf>

## 5. Anàlisi de projectes

Si bé varem poder trobar-nos amb membres de 10 organitzacions d'educació per a la pau en territori d'Israel i Palestina, hem optat per reduir l'objecte d'aquest informe a tres d'aquestes iniciatives: Una en territori israelià, New Profile, una altra que treballa a banda i banda de la línia verda, Windows, i una tercera que desenvolupa la seva tasca en territori palestí, The freedom theatre.

### A/ En territori israelià: New Profile (NP)

#### 1 . Descripció del projecte

NP és un moviment feminista format per homes i dones que tenen com objectiu principal la transformació de la societat israeliana a partir del desenvolupament d'una consciència crítica amb les conseqüències d'una societat militaritzada des d'una perspectiva de gènere. La seva campanya "*Think before enlisting*" (pensa abans d'allistar-te) ha dut la sensibilització sobre el dret a negar-se a servir en l'exèrcit a milers de joves israelians. Des de la seva creació ha posat el dit a la ferida al buscar un diàleg entre ambdós pobles que promogui la seguretat personal i posi fi a l'ocupació.

#### 2 . Anàlisi del programa i el context

• Naturalesa de la metodologia: NP desenvolupa múltiples projectes a partir de metodologies diverses. Entre els més destacats es troben els següents:

- Activitats de sensibilització sobre les causes i les conseqüències de la militarització de la societat israeliana: a partir de conferències, exposicions itinerants i tallers. Destaquem l'exposició "*Study War No More*" (Prou d'estudiar la guerra) que des de l'any 2001 recorre els centres educatius per a denunciar la presència del militarisme en l'educació.
- Disposa d'una xarxa activa de suport i assessoria per a homes, dones i joves que es neguen a realitzar el servei militar.
- Coordina una xarxa de suport legal per als objectors de consciència i altres objectors al servei militar. Denúncia i visibilitza a través de la seva pàgina web els empresonats per motius de consciència.
- Promou la formació de joves a partir de tallers, seminaris de cap de setmana i un camp alternatiu d'estiu, on se'ls permet discutir sobre les bases de la militarització de la societat israeliana en un entorn segur.
- Manté una xarxa d'informació alternativa a la premsa generalista a partir de l'actualització permanent de la seva pàgina web.

• Adequació del programa al context sociopolític: d'acord amb el context que es viu a Israel i palestina, el treball de NP resulta en aquest sentit triplement important:

- Entén que en les arrels del conflicte entre Israel i Palestina es troba la permanència d'una violència estructural fruit d'una societat militaritzada i patriarcal.
- Mira de visibilitzar les dinàmiques de poder que impedeixen la fi de l'ocupació.



- Promou una transformació social des d'una perspectiva de gènere. La lluita i el compromís per sensibilitzar als joves i les seves famílies i el desenvolupament de les campanyes per a evitar l'allistament ha comportat conseqüències com la denúncia de l'organització per promoure la desobediència civil o la desconfiança i l'etiquetatge de part de la societat israeliana que segueix considerant cada soldat com "un fill de la pàtria".
- Interdependència i suports externs: en els últims anys NP ha col·laborat amb diverses organitzacions tant a Israel com a Palestina. Forma part de la "Coalició de dones per la Pau" (CWP, en les seves sigles en anglès) que inclou organitzacions del pes de "Dones de Negre" o "Machsom Watch". Resulta especialment interessant la col·laboració que manté amb aquesta última associació (vàries de les voluntàries de NP ho són també de "Machsom Watch") que "neix com resposta als continus abusos i violacions dels drets humans en els "checkpoints" (punts de control militar) que travessen els territoris palestins. Així organitzen sortides al territori per a recollir els testimoniatges d'aquests abusos i denunciar-los públicament través de la seva pàgina web i d'informes mensuals i anuals. Com NP és una organització de base voluntària, rep fons de diferents fundacions i manté una extensa xarxa de padrinatge (*Partners*) nacionals i internacionals: "War Resisters International", "The International Fellowship of Reconciliation" (Estats Units), "Oxfam" (Gran Bretanya), "Not in my name" (Itàlia), entre molts altres, el que demostra una valoració i acceptació generalitzada del projecte per part dels actors més implicats en el context i facilita la concertació entre els mateixos.

### 3. Anàlisi de l'impacte

A partir dels indicadors d'impacte, les entrevistes realitzades i els documents revisats podem recollir en el següent DAFO les principals debilitats, fortaleces, amenaces i oportunitats del treball de NP.

<u>Debilitats</u>	<u>Fortaleces</u>
<ul style="list-style-type: none"><li>• El caràcter voluntari dels seus membres impedeix un major abast d'algunes de les propostes i activitats</li><li>• Dificultat per a trobar mecanismes que els permetin avaluar l'impacte de les seves activitats més enllà del nombre de suports i participants en els tallers</li><li>• Manca d'una base conceptual comuna entre alguns dels seus formadors</li><li>• Necessitat de connectar algunes activitats per a aconseguir major eficàcia (la campanya contra l'allistament i els programes de joves)</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• El compromís individual i col·lectiu d'un voluntariat fidel.</li><li>• La formació del voluntariat facilita que siguin futurs formadors de les activitats que programen.</li><li>• Busca el coneixement mutu i la cooperació entre diferents actors multiplicadors i complementaris (la relació amb "Machsom Watch")</li><li>• La fidelitat a unes conviccions basades en el antimilitarisme i el feminisme "en un temps i un context complex"</li><li>• L'increment significatiu del nombre d'objectors en els últims anys, en part gràcies a la seva mobilització</li></ul>



<u>Amenaces</u>	<u>Oportunitats</u>
<ul style="list-style-type: none"><li>• La frustració individual i col·lectiva per les conseqüències d'un conflicte perllongat</li><li>• Falta de suport de part de la societat civil i les organitzacions israelianes que miren amb desconfiança el seu treball.</li><li>• La dependència de finançament estranger, sovint amb dificultats per a entendre el context i l'exigència d'una avaluació basada en criteris fonamentalment econòmics.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Suport i coordinació amb algunes xarxes locals.</li><li>• La confiança i el suport de xarxes i organitzacions internacionals.</li><li>• Aprofitar les pròpies contradiccions del sistema<sup>6</sup></li><li>• Una conjuntura internacional i nacional que s'ha mostrat receptiva a reobrir el procés de pau</li><li>• El treball en educació no formal i informal multiplica les possibilitats d'incidència</li><li>• El desgast i el cansament de part de la societat Israeliana que ha començat a fer públic un "<i>no en el nostre nom</i>"</li></ul>

## B/ A banda i banda de la línia verda: Windows

### 1. Descripció del projecte

Des que es va fundar, en 1991, Windows és una organització de jueus i àrabs que busca promoure el reconeixement i la conciliació entre els dos pobles a partir de programes educatius i culturals. Windows desenvolupa diversos projectes comunitaris destinats a la sensibilització i apoderament dels joves amb l'objectiu d'interioritzar els principis de democràcia, igualtat i drets humans.

### 2. Anàlisi del programa i el context

- Naturalesa de la metodologia: Windows desenvolupa múltiples projectes a partir de metodologies diverses. Entre els més destacats es troben els següents:
  - El reconeixement mutu a partir de projectes audiovisuals que impliquen el treball conjunt de joves d'ambdós costats. Windows entén que la facilitació d'eines i estratègies periodístiques pot facilitar un projecte sostenible de diàleg a llarg termini. Així elaboren l'única revista bilingüe escrita per i per a la joventut d'Israel i Palestina. Aquest és el punt de partida per a altres activitats com:
  - El programa escola que, com a complement a la distribució de la revista, permet a l'alumnat de les 12 escoles on treballen introduir-se en el context del conflicte entre les seves comunitats.
  - Els joves de 15 i 16 anys que han passat pel programa tenen l'opció de continuar la seva formació en el projecte de producció de vídeos, a partir dels mateixos principis bàsics de diàleg i reconeixement.
  - El programa de lideratge juvenil es converteix en el pas següent als programes comunicatius. En aquest cas, busca apoderar als joves en la responsabilitat directa que tenen en els canvis que puguin produir-se en les seves pròpies comunitats i en la societat en general. A partir de tallers són formats en els valors de la democràcia, els drets humans, la justícia social o el paper dels mitjans de comunicació en les societats

<sup>6</sup> Perceben com, des del reconeixement directe i en el terreny, part dels militars que estan servint en els punts de control estan modificant a millor la percepció que tenen del poble palestí.

democràtiques de manera que en el futur puguin exercir de facilitadors o de coordinadors dels programes de Windows.

- Per a complementar aquestes tasques, Windows s'acosta a diverses formes d'expressió com instruments que permeten un acostament emocional i humanista a la complexitat del conflicte. Així es produeixen obres i exposicions conjuntes de nens i nenes israelianes i palestins que retraten les diferents percepcions que tenen del seu entorn.
- Adequació del programa al context sociopolític: Windows posa l'èmfasi en algunes estratègies clau per a abordar el conflicte entre Israel i Palestina, com ara:
  - La necessitat de reconèixer-se i deconstruir la imatge desfavorable de "l'altre" a través de la formació de joves d'ambdós costats que participen en projectes comuns amb l'objectiu de promoure la reconciliació, l'enteniment i la cooperació.
  - Així mateix reconeix la importància i un treball continuat i sostingut d'apoderament dels participants en les seves activitats de manera que puguin convertir-se en líders de les seves pròpies comunitats.

Aquestes propostes intenten anar més enllà de les trobades puntuals per a convertir-se en un treball sostenible a mitjan i llarg termini.

- Interdependència i suports externs: amb la intenció de donar a conèixer el seu treball i generar xarxes d'afinitat, els grups sorgits de la capacitació de líders han tingut l'oportunitat de participar en seminaris i trobades internacionals. D'altra banda i per al desenvolupament dels seus projectes, Windows conta amb el suport d'altres institucions i organitzacions locals a més de diferents agents públics i privats de caràcter internacional com: la Unió Europea, les ambaixades de Finlàndia i Japó, "War Child" (Països Baixos), "GavronTrust", el consolat francès, l'Assemblea Catalana per la Pau o els seus *partners* a Gran Bretanya o Itàlia.

### 3. Anàlisi de l'impacte

a partir dels indicadors d'impacte, les entrevistes realitzades i els documents analitzats podem recollir en el següent DAFO les principals debilitats, fortaleeses, amenaces i oportunitats del treball de Windows.

<u>Debilitats</u>	<u>Fortaleeses</u>
<ul style="list-style-type: none"><li>• La dificultat de sostenir projectes en el mig i llarg termini per a obtenir un impacte real de les trobades entre joves d'Israel i Palestina</li><li>• Dificultat per a trobar mecanismes que els permetin avaluar l'impacte de les seves activitats més enllà del nombre de suports i participants en els tallers.</li><li>• Falta d'una base conceptual comuna en alguns dels seus formadors.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Els ponts entre els diferents programes permeten als joves participar d'un treball sostingut en el temps.</li><li>• La continuïtat que els proporciona el fet que els formadors sorgeixin del programa de capacitació de líders comunitaris.</li><li>• El treball en educació no formal i informal com mitjans per a incidir en el mig i llarg termini.</li><li>• L'esforç per tractar de visibilitzar el fruit del reconeixement i l'enteniment mutu com font de transformació no violenta de conflictes</li><li>• La recerca permanent d'un clima d'estima i confiança entre els participants i professionals de tots els programes.</li></ul>

<u>Amenaces</u>	<u>Oportunitats</u>
<ul style="list-style-type: none"><li>• La necessitat de partir de la normalització com pas previ per a parlar i treballar conjuntament en un context "anormal"</li><li>• Desgast personal i col·lectiu fruit d'un context de violència perllongada</li><li>• Els problemes de seguretat en la regió que ja els ha dut a tancar temporalment el centre de Tulkaram, en territori palestí.</li><li>• Les arrels de la cultura de la violència duen a part de la societat a mirar amb recel els projectes basats en els intercanvis culturals.</li><li>• La frustració davant la dificultat de visualitzar resultats a curt termini.</li><li>• L'excessiva dependència de, d'una banda, el voluntariat i, per una altra, de les donacions d'ambaixades, fundacions o particulars.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>• El suport de la Unió Europea per a la publicació i difusió de la revista.</li><li>• Suport i coordinació amb algunes xarxes locals.</li><li>• Una conjuntura internacional i nacional que s'ha mostrat receptiva a reobrir el procés de pau</li><li>• El desgast i el cansament de part de la societat Israeliana que ha començat a fer públic un "no en el nostre nom"</li></ul>

## C/ En territori palestí: The freedom theatre (TFT)

### 1. Descripció del projecte

• Introducció al context: El camp de refugiats de Jenin va ser creat en 1953 i en l'any 2002 va sofrir una de les massacres més importants que ha perpetrat l'exèrcit israelià en les últimes dècades. Avui té una població de 16 mil habitants dels quals s'estima que la meitat són menors de 18 anys. Es tracta d'una població aïllada i escanyada política i econòmicament que encara avui s'enfronta a les conseqüències d'un procés traumàtic, la resistència a l'ocupació i la desesperança de la joventut. Inspirat en el llegat de Arna Mer i el programa d'aprenentatge que va portar a terme en el camp de refugiats de Jenin durant la primera Intifada, TFT és avui l'únic centre professional de formació teatral i artística en el nord dels territoris ocupats.

TFT entén el procés creatiu com un model de canvi social que faciliti i doti als nens, nenes i joves del camp de refugiats de Jenin de les eines, l'autoconeixement i la confiança que els permeti apoderar-se i així enfrontar el present i prendre el control de les seves vides en el futur. A partir de les seves activitats TFT mira de:

- Dotar als nens, nenes i joves del camp de refugiats d'un espai de seguretat on, en igualtat de condicions, puguin expressar-se, experimentar, assumir riscos o imaginar altres realitats.
- Apoderar als joves perquè trobin altres formes de solucionar els seus problemes i desenvolupin la confiança necessària per a afrontar els reptes futurs.
- Lluitar contra l'aïllament cultural i l'accés als processos artístics en els territoris ocupats.
- Recuperar la confiança en el potencial del treball comunitari.

## 2. Anàlisi del programa i el context:

• Naturalesa de la metodologia: les activitats i metodologies que realitza TFT poden dividir-se en tres categories:

- La formació de nens, nenes i joves a través del programa d'art i teatre, amb tallers d'interpretació, psicodrama, circ o dansa i moviment.
- L'aplicació del camp artístic a les seves activitats multimèdia de manera que els joves puguin presentar la història de Jenin al món. En aquest programa es desenvolupa, a partir de tallers pràctics la formació en escriptura creativa i fotografia que dona com resultat la publicació de la revista "*Refugee*". Com complement es faciliten classes d'informàtica, anglès i àrab tant per als participants del programa com per als professionals de TFT:
- Com a únic espai artístic i teatral dels territoris ocupats, combat l'aïllament cultural a través de projeccions de cinema, representacions teatrals i circenses i exposicions obertes a la comunitat així com visites culturals a altres localitats dels territoris ocupats.

• Adequació del programa al context sociopolític: un element que distingeix el treball de TFT és el fet de considerar que en situacions de conflicte armat, tan important resulta la recuperació econòmica i material com la anímica i espiritual.

Per a entendre la importància d'un programa com l'elaborat per TFT en el context dels territoris ocupats ens agradaria compartir una experiència fruit de la nostra visita a l'organització. Un dels educadors ens va contar que un dels exercicis dramàtics els joves van revelar el seu desig de conèixer el mar. Davant la impossibilitat d'obtenir el permís per a sortir dels territoris ocupats, van decidir conjuntament dur el mar fins a Jenin. Així van recopilar el material necessari per a recrear les ones en el seu propi barri i després convertir la seva experiència en una peça teatral. Aquest relat funciona com una metàfora de les possibilitats i de les dificultats amb les quals es topen els projectes educatius. Aquest mateix educador afegia que és difícil tractar d'avaluar l'impacte del seu treball quan "*el principal objectiu és mantenir-los al costat de nosaltres i donar-los un motiu perquè desitgin seguir vius. Bona part dels joves de Jenin, com de bona part dels camps de refugiats, voldrien convertir-se en màrtirs.*"

• Interdependència i suports externs: la interdependència i suport de TFT funciona a partir de quatre línies:

- La fundacions internacionals.
- El treball en xarxa: les associacions d'amics de TFT tenen seu als Estats Units, França, Suècia o Argentina. A més, contenen amb el suport del "*British Shalom Trust*" de Gran Bretanya; "*Jews for justice for Palestine*", també a Gran Bretanya i "*Faculty for Israeli-Palestinian Peace*" de Bèlgica.
- El suport de prop de 20 *partners* nacionals i internacionals.
- Una petita contribució a partir de la venda del documental "*Arna's children*".

### 3. Anàlisi de l'impacte

Més enllà del cas sobre "el mar de Jenin" que hem exposat en el punt referent a l'anàlisi del context i que feia referència a les dificultats d'avaluar l'impacte d'un projecte d'aquestes característiques, a partir dels indicadors d'impacte les entrevistes realitzades i els documents analitzats podem recollir en el següent DAFO les principals debilitats, fortaleeses, amenaces i oportunitats del treball de The freedom Theatre.

<p><u>Debilitats</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Les dificultats per a treballar conjuntament amb nens i nenes fruit de la mirada sobre el paper de les nenes i dones en la seva comunitat.</li> <li>• Les dificultats per a incidir directament en el desenvolupament comunitari.</li> <li>• Falta de formació específica de l'equip de professionals en educació per a la pau i la resolució no violenta de conflictes.</li> <li>• Dificultat per a visualitzar resultats a curt termini.</li> <li>• Dificultat per a trobar eines que els permetin avaluar l'impacte dels seus programes.</li> </ul>	<p><u>Fortaleeses</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• El compromís individual i col·lectiu dels seus educadors i voluntaris.</li> <li>• El llegat d'Ana Mer, que els ha permès establir-se i arrelar-se en la comunitat.</li> <li>• El caràcter apartidista i laic de l'organització.</li> <li>• La fidelitat a unes conviccions basades en les possibilitats de l'art i el procés creatiu en la resolució no violenta dels conflictes i en el fet que pot generar esperança en un futur millor.</li> <li>• Els participants han après a desenvolupar respostes davant la violència i a trencar el cercle: carrer, casa, escola, teatre.</li> <li>• Treballar partint de l'aquí i ara (preguntar-se què puc fer jo per mi i per la meua comunitat) per a anar ampliant els nivells d'intervenció (que puc fer per a posar fi a l'ocupació)</li> </ul>
<p><u>Amenaces</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• El conservadorisme de la comunitat obliga als professionals de TFT a revisar i avaluar contínuament les activitats del programa.</li> <li>• Les famílies no perceben el desenvolupament cultural i artístic com a útil per al seu futur i limiten el seu apoderament (<i>"quan el nen o la nena aprèn a dir no, ja no ho deixen tornar"</i>)</li> <li>• Les conseqüències del context sociopolític els obliga a revisar contínuament els criteris de seguretat.</li> <li>• La frustració individual i col·lectiva per les conseqüències d'un conflicte perllongat</li> <li>• Les conseqüències per al desenvolupament del seu treball a causa del mur de separació i els <i>checkpoints</i> que, a més, han generat l'aïllament progressiu de la comunitat.</li> <li>• La progressiva victimització del poble palestí resta capacitat de transformació individual i col·lectiva.</li> <li>• La dependència de finançament estranger, sovint amb dificultats per a entendre el context i l'exigència d'una avaluació basada en criteris fonamentalment econòmics</li> </ul>	<p><u>Oportunitats</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Reconeixement al treball realitzat per part de la pròpia comunitat del camp de refugiats de Jenin.</li> <li>• El suport internacional i de les associacions amigues de TFT.</li> <li>• Aprofitar la motivació del grup per a seguir formant-se gràcies a l'obertura, al setembre del 2008, del primer centre d'estudis superiors artístics i teatrals.</li> <li>• La retroalimentació fruit de l'intercanvi permanent de contraparts artístiques i culturals.</li> </ul>

## 6. Lliçons apreses

Per a tractar de donar suport les meves conclusions sobre l'impacte dels projectes d'educació per a la pau en el context d'Israel i Palestina em recolzaré en l'estudi del professor Gavriel Salomon, del centre d'Investigació en educació per a la pau de la Universitat de Haifa.

Si bé la majoria d'anàlisi sobre l'impacte dels projectes d'educació per a la pau posen l'èmfasi en el desenvolupament de les habilitats socials i del canvi actitudinal dels participants, entenem que els seus efectes poden i han d'escometre altres esferes comunitàries, socials i globals. En aquest sentit i després d'haver presentat el treball de les organitzacions analitzades podem extreure algunes conclusions:

→ El treball d'educació per a la pau s'inscriu en un context sociopolític que determina el caràcter de les intervencions. En aquest sentit resulta certament arriscat realitzar conclusions generals per a contextos diferents.

→ El treball de reconeixement i reconciliació entre joves d'Israel i Palestina té un efecte positiu en el curt termini i ajuda a modificar la percepció de "l'altre" però les possibilitats que el context sociopolític es dugui per davant el treball realitzat també són molt altes. El gran desafiament resulta doncs no només crear els canvis de percepcions, creences, actituds i comportaments, sinó com fer-los sostenibles en situacions de marcat desequilibri de poder.

→ Resulta molt més probable modificar les actituds que les conviccions.

→ Les possibilitats d'aconseguir un major impacte en el mig i llarg termini passen per trobar un objectiu comú i compartit entre els participants

→ La sobrecàrrega emocional fruit del context sociopolític dificulta una nova mirada sobre l'altre.

→ Encara que, de vegades, sembla que no s'avança molt ni a grans passos els projectes de EP poden ajudar a prevenir el deteriorament de les relacions.

→ Rarament permeten modificar o alterar les relacions de poder.

→ L'impacte dels projectes resulta més efectiu quan contempla la formació de líders comunitaris sota un efecte multiplicador.

→ El treball amb joves rarament modifica la construcció d'un model alternatiu ni aporta possibles vies de sortida al conflicte armat ja que encara trigaran a tenir veu política i ser reconeguts com interlocutors.

## Bibliografia

- Galtung, J. (1974). Peace Research Takes Sides, in The New Era, vol.55. nº7. London.
- Stop the Wall (2007) . La educación bajo la ocupación. En línea, consultada al desembre del 2008. Stop the wall.
- UNESCO, Conferència General (1974). Recommandation sur l'éducation pour la compréhension, la coopération et la paix internationales et l'éducation relative aux droits de l'homme et aux libertés fondamentales.
- VVAA. Alerta 2008! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau. (2008) Barcelona: Icària-Escola de Cultura de Pau.